

Cauza C-108/24 [Biamek]ⁱ**Rezumatul cererii de decizie preliminară întocmit în temeiul articolul 98
alineatul (1) din Regulamentul de procedură al Curții de Justiție****Data depunerii:**

8 februarie 2024

Instanța de trimitere

Sąd Apelacyjny w Warszawie (Polonia)

Data deciziei de trimitere:

31 ianuarie 2024

Apelantă:

Bank Millennium S.A.

Intimată:

AC

Obiectul procedurii în fața instanței naționale

Cerere de plată pentru rambursarea prestației nedatorate efectuate în executarea unui contract care conține clauze abuzive având ca obiect stabilirea cursurilor de schimb aplicate pentru calcularea ratelor împrumutului și a valorii împrumutului însuși

Obiectul și temeiul juridic al trimiterii preliminare

Interpretarea articolului 6 alineatul (1) și a articolului 7 alineatul (1) din Directiva 93/13/CEE a Consiliului din 5 aprilie 1993 privind clauzele abuzive în contractele încheiate cu consumatorii, precum și interpretarea principiilor efectivității, securității juridice și proporționalității; temeiul juridic: articolul 267 TFUE.

ⁱ Numele prezentei cauze este un nume fictiv. El nu corespunde numelui real al niciuneia dintre părțile la procedură.

Întrebarea preliminară

În cazul în care un contract nu își poate continua existența după ce au fost eliminate din conținutul său clauzele ilicite, trebuie considerată conformă cu articolul 6 alineatul (1) și cu articolul 7 alineatul (1) din Directiva 93/13, precum și cu principiile efectivității, securității juridice și proporționalității, o interpretare a dreptului național în sensul că:

1. termenul de prescripție aplicabil acțiunii în restituire de care dispune profesionistul împotriva consumatorului nu începe să curgă atât timp cât consumatorul execută contractul și nu invocă împotriva profesionistului propriile drepturi sau excepții întemeiate pe caracterul ilicit al clauzelor contractuale;
2. aplicarea prescripției acțiunii în restituire de care dispune profesionistul împotriva consumatorului este contrară unor considerente de echitate legate de faptul că această acțiune nu a fost exercitată pentru motivul că consumatorul a executat contractul și nu a invocat propriile drepturi sau excepții întemeiate pe caracterul ilicit al clauzelor contractuale, precum și de faptul că efectele eliminării clauzelor ilicite ale contractului, precum și condițiile în care părțile puteau formula acțiuni în restituire nu erau definite în jurisprudență în mod clar și uniform?

Dispozițiile relevante de drept al Uniunii

Tratatul privind funcționarea Uniunii Europene: articolul 169 alineatul (1)

Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene: articolul 38

Directiva 93/13/CEE a Consiliului din 5 aprilie 1993 privind clauzele abuzive în contractele încheiate cu consumatorii (JO 1993, L 95, p. 29, Ediție specială, 15/vol. 2, p. 273, denumită în continuare: „Directiva 93/13”): al patrulea, al douăzeci și unulea și al douăzeci și patrulea considerent, articolul 3 alineatele (1) și (2), articolul 4 alineatul (2), articolul 6 alineatul (1) și articolul 7 alineatul (1).

Directiva 2011/83/UE a Parlamentului European și a Consiliului din 25 octombrie 2011 privind drepturile consumatorilor, de modificare a Directivei 93/13/CEE a Consiliului și a Directivei 1999/44/CE a Parlamentului European și a Consiliului și de abrogare a Directivei 85/577/CEE a Consiliului și a Directivei 97/7/CE a Parlamentului European și a Consiliului (JO 2011, L 304, p. 64): considerentul (17) și articolul 2 punctul 1.

Dispozițiile relevante ale dreptului național

1. Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej (Constituția Republicii Polone) din 2 aprilie 1997: articolul 76.

2. Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. Kodeks cywilny [Legea din 23 aprilie 1964 privind Codul civil; (versiune consolidată: Dz.U. din 2023, poziția 1610), denumit în continuare „Codul civil”]:

Un drept nu poate fi exercitat cu încălcarea finalității sale socio-economice sau a principiilor de conviețuire sociale. O astfel de acțiune sau omisiune a titularului dreptului nu este considerată o punere în aplicare a acestui drept și nu beneficiază de protecție (articolul 5 din Codul civil);

Prin consumator se înțelege orice persoană fizică ce, în vederea încheierii și a executării unui contract de consum, nu acționează în cadrul activității sale comerciale sau al unei alte activități economice (articolul 22¹ din Codul civil);

Un act juridic contrar legii sau prin care se urmărește eludarea legii este nul, cu excepția cazului în care o dispoziție pertinentă prevede altfel, în special în cazul în care aceasta prevede că dispozițiile nevalide ale actului juridic sunt înlocuite de dispozițiile pertinente ale legii [articolul 58 alineatul 1 din Codul civil];

Sub rezerva excepțiilor prevăzute de lege, creanțele patrimoniale sunt prescriptibile. [articolul 117 alineatul 1 din Codul civil];

După expirarea termenului de prescripție, persoana împotriva căreia poate fi îndreptată o cerere poate refuza îndeplinirea obligației sale, cu excepția cazului în care renunță la invocarea prescripției. Cu toate acestea, renunțarea la prescripție înainte de expirarea termenului este nulă [articolul 117 alineatul 2 din Codul civil];

După expirarea termenului de prescripție, nu mai este posibilă invocarea unei creanțe împotriva unui consumator [articolul 117 alineatul 2 din Codul civil introdus la 9 iulie 2018];

În cazuri excepționale, instanța poate, după evaluarea comparativă a intereselor părților, să nu țină seama de expirarea termenului de prescripție a unei acțiuni împotriva unui consumator, în cazul în care acest lucru este impus de considerente de echitate (articolul 117¹ alineatul 1 din Codul civil, introdus de la 9 iulie 2018);

În exercitarea competenței menționate la alineatul (1), instanța ar trebui să ia în considerare în special: 1) durata termenului de prescripție; 2) durata perioadei dintre expirarea termenului de prescripție și revendicarea creanței; 3) împrejurărilor care au cauzat nerevendicarea creanței de către creditor, inclusiv efectul comportamentului debitorului asupra întârzierii creditorului în revendicarea creanței sale (articolul 117¹ alineatul 2 din Codul civil, în vigoare de la 9 iulie 2018);

Sub rezerva unor dispoziții speciale contrare, termenul de prescripție este de zece ani, iar pentru creanțele referitoare la prestații periodice și creanțele legate de desfășurarea de activități comerciale este de trei ani (articolul 118 din Codul civil, în versiunea în vigoare până la 8 iulie 2018);

Sub rezerva unor dispoziții speciale contrare, termenul de prescripție este de șase ani, iar pentru creanțele referitoare la prestații periodice și creanțele legate de desfășurarea de activități comerciale este de trei ani. Cu toate acestea, termenul de prescripție expiră în ultima zi a anului calendaristic, cu excepția situației în care este mai scurt de doi ani (articolul 118 din Codul civil, în versiunea în vigoare de la 9 iulie 2018);

Termenul de prescripție începe să curgă din ziua în care creanța a devenit exigibilă. Dacă exigibilitatea unei creanțe depinde de îndeplinirea unui act specific de către titularul dreptului, termenul începe să curgă de la data la care creanța ar fi devenit exigibilă dacă titularul dreptului ar fi îndeplinit actul în cel mai scurt timp posibil (articolul 120 alineatul 1 din Codul civil);

Termenul de prescripție se întrerupe 1) prin orice act în fața unei instanțe, a unei autorități desemnate să soluționeze cauze sau să execute creanțe de o anumită natură sau a unei instanțe arbitrale, efectuat în mod direct în scopul revendicării, stabilirii, recuperării sau garantării creanței; 2) prin recunoașterea creanței de către debitor; 3) prin deschiderea unei proceduri de mediere (articolul 123 alineatul 1 din Codul civil);

Părțile la un contract au libertatea să determine raportul juridic dintre ele atât timp cât conținutul sau scopul acestuia nu contravine caracteristicilor (naturii) raportului, legii sau principiilor conviețuirii (articolul 353¹ din Codul civil);

Debitorul are obligația de a acționa cu diligența impusă în general în raporturile de un anumit tip (obligație de diligență) (articolul 355 alineatul 1 din Codul civil);

Obligația de diligență a debitorului în cadrul activității sale economice se determină ținând seama de caracterul profesional al acestei activități (articolul 355 alineatul 2 din Codul civil);

Clauzele unui contract încheiat cu un consumator care nu au fost negociate în mod individual nu sunt obligatorii pentru acesta în cazul în care îi stabilesc drepturile și obligațiile într-un mod contrar bunelor moravuri, cu încălcarea gravă a intereselor sale (clauze contractuale ilicite). Prezenta dispoziție nu se aplică clauzelor care determină prestațiile principale ale părților, printre care prețul sau remunerația, dacă sunt formulate în mod neechivoc (articolul 385¹ alineatul 1 din Codul civil);

În cazul în care, în temeiul alineatului 1, o clauză contractuală nu este obligatorie pentru consumator, celelalte clauze contractuale rămân obligatorii pentru părți (articolul 385¹ alineatul 2 din Codul civil);

Clauzele unui contract care nu au făcut obiectul unei negocieri individuale sunt acele clauze contractuale asupra conținutului cărora consumatorul nu a avut o influență reală. Prezenta dispoziție se aplică în special în cazul clauzelor contractuale preluate dintr-un model de contract propus consumatorului respectiv de cocontractant (articolul 385¹ alineatul 3 din Codul civil);

Sarcina probei cu privire la faptul că o clauză a fost negociată în mod individual revine persoanei care îl invocă (articolul 385¹ alineatul 4 din Codul civil);

Aprecierea compatibilității unei clauze contractuale cu bunele moravuri este efectuată cu luarea în considerare a momentului încheierii contractului, având în vedere conținutul acestuia, circumstanțele în care a fost încheiat, precum și celelalte contracte care au legătură cu contractul ale cărui clauze fac obiectul aprecierii (articolul 385² din Codul civil);

Orice persoană care, fără temei juridic, a obținut un avantaj patrimonial pe cheltuiela altei persoane este obligată să furnizeze avantajul în natură și, în cazul în care acest lucru nu este posibil, să restituie valoarea sa (articolul 405 din Codul civil);

Dispozițiile articolelor precedente se aplică în special în cazul prestațiilor nedatorate (articolul 410 alineatul 1 din Codul civil);

O prestație este nedatorată dacă persoana care a executat-o nu avea nicio obligație sau nu era obligată față de persoana pentru care a executat-o sau dacă temeiul prestației a dispărut ori scopul vizat de prestație nu a fost atins sau dacă actul juridic care obliga la executarea prestației era nul și nu a devenit valid după executarea acesteia (articolul 410 alineatul 2 din Codul civil);

În cazul în care termenul de executare a unei prestații nu este precizat și nici nu decurge din natura obligației, prestația trebuie executată de îndată ce debitorului i s-a cerut să o execute (articolul 455 din Codul civil);

În cazul în care debitorul este în întârziere în executarea unei prestații pecuniare, creditorul poate solicita dobânzi pentru perioada de întârziere chiar dacă nu a suferit un prejudiciu și chiar dacă întârzierea este cauzată de împrejurări care nu sunt imputabile debitorului (articolul 481 alineatul 1. din Codul civil);

În cazul în care, în urma rezilierii contractului, părțile trebuie să restituie prestații reciproce, fiecare dintre ele dispune de un drept de retenție până când cealaltă parte oferă restituirea prestației primite sau garantează dreptul la restituire (articolul 496 din Codul civil);

Articolul precedent se aplică *mutatis mutandis* în caz de reziliere sau de nulitate a contractului (articolul 497 din Codul civil).

3. Ustawa z dnia 13 kwietnia 2018 r. o zmianie ustawy – Kodeks cywilny oraz niektórych innych ustaw (Legea din 13 aprilie 2018 de modificare a Legii privind Codul civil și a altor legi, Dz.U. 2018, poziția 1104);

Pentru creanțele născute înainte de data intrării în vigoare a prezentei legi și care nu erau încă prevăzute la data respectivă sunt aplicabile, de la data intrării în vigoare a prezentei legi, dispozițiile Codului civil, astfel cum au fost modificate prin prezenta lege (articolul 5 alineatul 1);

Pentru creanțele datorate consumatorului născute înainte de data intrării în vigoare a prezentei legi și care nu erau încă prescrise la data respectivă, ale căror termene de prescripție sunt prevăzute la articolul 118 și la articolul 125 alineatul 1 din [Codul civil], sunt aplicabile dispozițiile [Codului civil], în versiunea în vigoare anterior (articolul 5 alineatul 3);

Creanțele prescrise împotriva unui consumator pentru care nu a fost invocată nicio excepție privind prescripția până la data intrării în vigoare a prezentei legi sunt supuse, începând cu această dată, efectelor prescripției prevăzute de dispozițiile [Codului civil], astfel cum au fost modificate prin prezenta lege (articolul 5 alineatul 4);

Prezentare pe scurt a situației de fapt și a procedurii principale

- 1 Pe baza unui contract de împrumut ipotecar încheiat de reclamantă cu Bank Millennium S.A. la 7 ianuarie 2008 pentru suma de 140 000 de zloti polonezi (PLN), s-a convenit ca împrumutul să fie indexat în funcție de francul elvețian (CHF), după conversia sumei plătite pe baza cursului de cumpărare al CHF potrivit tabelului cursurilor de schimb ale băncii în vigoare la data deblocării împrumutului [clauza 2 alineatul (2)]. Împrumutatul s-a angajat să ramburseze valoarea împrumutului în CHF în 456 de rate lunare în quantum echivalent stabilit în PLN, utilizând rata de vânzare a CHF în vigoare la data plății ratei împrumutului, în conformitate cu tabelul cursurilor de schimb al Banque Millennium (clauza 7). În perioada cuprinsă între 15 februarie 2008 și 15 februarie 2021, AC a plătit băncii suma de 96 217,49 PLN cu titlu de rambursare a ratelor aferente capitalului și dobânzilor.
- 2 Prin cererea din 22 iunie 2021, AC a solicitat printre altele obligarea [Banque Millennium] la plata sumei de 96 217,49 PLN, majorată cu dobânzile legale de întârziere, în temeiul rambursării prestațiilor plătite de aceasta fără a fi datorate băncii părâte ca urmare a nulității contractului, precum și constatarea nulității contractului de împrumut ipotecar încheiat în anul 2008. Printr-o hotărâre nedefinitivă din 12 mai 2022, aceste cereri au fost admise pentru motivele că, în primul rând, contractul a fost considerat contrar naturii raportului, în al doilea rând, clauzele contractuale referitoare la stabilirea cursurilor de schimb utilizate pentru calcularea ratelor împrumutului și a soldului împrumutului s-au dovedit nelegale, iar, în al treilea rând, consumatoarea nu a fost informată suficient cu privire la riscuri.
- 3 În cadrul procedurii în a doua instanță, reclamantei i s-a notificat de asemenea declarația băncii prin care acesta exercita dreptul de retenție a eventualei prestații datorate reclamantei până când aceasta din urmă își propunea să îi ramburseze contraprestația, și anume valoarea împrumutului pus la dispoziția sa de bancă în temeiul contractului.

Argumentele esențiale ale părților din procedură în fața instanței naționale

- 4 În susținerea tezei nulității contractului și a obligației de restituire care decurge din această nulitate, reclamanta a arătat că contractul de împrumut conține clauze contractuale abuzive care acordă băncii competența de a stabili în mod discreționar cursul de schimb al indexării, care, încă din anul 2014, au fost înscrise în Registrul clauzelor ilicite ținut de Urząd Ochrony Konkurencji i Konsumenta (Oficiul pentru Protecția Concurenței și a Consumatorilor), ceea ce făcea ca aceste clauze să contravină naturii raportului și legii. În plus, reclamanta a invocat transferul integral al riscului de schimb valutar asupra sa. În cadrul procedurii de apel, AC a ridicat excepția de prescripție a creanței Băncii, inclusă în excepția de retenție, apreciind că termenul de prescripție a creanței Băncii a început să curgă la data executării acestei prestații sau, cel târziu, prin înscrierea clauzelor contractuale în litigiu în registru ca fiind abuzive, astfel încât creanța acoperită de excepția de retenție era prescrisă la momentul invocării acestei excepții.
- 5 Pârâta a susținut, în schimb, că creanța nu era prescrisă. Aceasta a arătat de asemenea că excepția prescripției este contrară articolului 5 din Codul civil.

Scurtă expunere a motivelor trimiterii spre rejudecare

- 6 Pe baza clauzelor de conversie care figurează în contractul de împrumut încheiat între părți, în cazul plății și al rambursării în zloți polonezi, operațiunile de schimb valutar urmau să fie efectuate utilizând cursul de schimb stabilit de bancă, astfel încât pârâta avea libertatea deplină de a stabili conținutul executării obligațiilor ce revin părților¹. Jurisprudența Uniunii prevede în mod constant că recurgerea la cursurile de schimb stabilite într-un tabel al cursurilor de schimb aplicabil în cadrul băncii constituie o încălcare a egalității părților la contract care rezultă din distribuția inegală a drepturilor și obligațiilor între părțile din raportul obligațional².
- 7 Ca urmare a constatării nulității contractului de împrumut, părțile trebuie să își restituie reciproc toate prestațiile efectuate în temeiul contractului (articolul 405 din Codul civil coroborat cu articolul 410 alineatul 1 din Codul civil). Astfel, între bancă și împrumutatul potențial apar două obligații de restituire distincte: obligația potențialului împrumutat de a restitui banii furnizați de bancă și obligația băncii de a restitui plățile primite³. Directiva 93/13 se aplică în vederea soluționării acțiunilor în restituire între părți, întrucât articolul 6 alineatul (1) din aceasta se

¹ A se vedea hotărârile Sąd Najwyższy (Curtea Supremă, Polonia, denumită în continuare „Curtea Supremă”): din 22 ianuarie 2016, I CSK 1049/14, din 1 martie 2017, din 11 decembrie 2019, V CSK 382/18, din 20 iunie 2022, II CSKP 701/22 și din 8 noiembrie 2022, II CSKP 1153/22.

² A se vedea Hotărârea Curții din 30 aprilie 2014, Árpád Kásler și Hajnalka Káslerné Rábai/OTP Jelzálogbank Zrt, C-26/13, punctul 75, și Hotărârea din 20 septembrie 2017, Ruxandra Paula Andriciuc și alții/Banca Românească SA, C-186/16, punctul 45.

³ A se vedea Rezoluția Curții Supreme din 16 februarie 2021, III CZP 11/20.

opune unei jurisprudențe naționale care limitează efectele restitutorii legate de constatarea caracterului abuziv al unei clauze contractuale⁴. În cazul invalidării contractului încheiat între un consumator și un profesionist ca urmare a caracterului abuziv al uneia dintre clauzele sale, revine statelor membre, prin intermediul dreptului lor național, sarcina de a reglementa efectele acestei invalidări, cu respectarea protecției acordate prin această directivă consumatorului, în special prin garantarea restabilirii situației în drept și în fapt în care consumatorul s-ar fi aflat în lipsa acestei clauze abuzive⁵.

- 8 În cadrul acestor operațiuni, trebuie analizată excepția de retenție invocată de pârât, cu privire la care Curtea de Justiție a Uniunii Europene, în Hotărârea din 14 decembrie 2023 (C-28/22, TL, WE/ Mandatarul lichidator al Getin Noble Bank S.A., punctele 86 și 87), a statuat că articolul 6 alineatul (1) și articolul 7 alineatul (1) din Directiva 93/13, citite în lumina principiului efectivității, trebuie interpretate în sensul că se opun unei interpretări jurisprudențiale a dreptului național potrivit căreia, atunci când un contract de împrumut ipotecar încheiat cu un consumator de către un profesionist nu mai poate continua să angajeze părțile după eliminarea clauzelor abuzive care figurează în acest contract, profesionistul respectiv poate invoca un drept de retenție care îi permite să condiționeze restituirea prestațiilor pe care le-a primit de la consumatorul menționat de prezentarea de către acesta din urmă a unei oferte de restituire a prestațiilor pe care le-a primit el însuși de la profesionistul în discuție sau a unei garanții privind restituirea acestor din urmă prestații, în cazul în care exercitarea de către același profesionist a acestui drept de retenție determină pierderea de către consumator a dreptului de a obține dobânzi de întârziere de la expirarea termenului acordat profesionistului în cauză pentru executarea obligațiilor sale, după primirea de către acesta a solicitării de restituire a prestațiilor care i-au fost plătite în executarea contractului. Ridicarea unei excepții de retenție împotriva unui consumator este deci admisibilă *per se* și este necesar doar să fie eliminată natura sa disuasivă care exclude exigibilitatea dreptului la restituire al consumatorului, bazată pe actuala interpretare a dreptului național [a se vedea hotărârile Sąd Najwyższy (Curtea Supremă, Polonia), denumită în continuare: „Curtea Supremă”: din 31 ianuarie 2002, IV CKN 651/00 și din 7 ianuarie 2005, IV CK 204/04]. Fără această caracteristică, excepția de retenție își poate îndeplini încă obiectivul de garantare și poate servi la echilibrarea protecției intereselor reciproce legitime ale creditorului și ale debitorului, neputând fi considerată contrară obiectivului și considerentelor Directivei 93/13, din moment ce nu se opune nici din punct de vedere juridic, nici din punct de vedere economic drepturilor consumatorului. În cazul în care consumatorul, care a fost informat în mod corespunzător și cu privire la acest aspect al nevalidității contractului, nu renunță la protecție, cum este cazul în speță, nu este necesar să se considere că acesta întâlnește un obstacol în calea exercitării drepturilor sale protejate, întrucât acest

⁴ A se vedea Hotărârea Curții din 21 decembrie 2016, Gutierrez Naranjo și alții, C-154/15, C-307/15 și C-308/15, punctul 75.

⁵ A se vedea Hotărârea Curții din 16 martie 2023 în cauza C-6/22, punctul 33.

lucru este garantat pe deplin prin posibilitatea de a-și compensa creanța mai mică prin creditul sporit al băncii, ceea ce poate face chiar și după ce hotărârea care urmează să fie pronunțată în speță a dobândit autoritate de lucru judecat. Mai mult, nu se poate considera că a ridica o excepție de retenție constituie un abuz de drept, în măsura în care reprezintă exercitarea unor drepturi legitime care decurg din utilizarea conștientă de către consumator a protecției de care beneficiază, iar luarea în considerare a obligației de a restitui pârâtei capitalul plătit, menționată în cadrul unei informări adecvate, face parte din această protecție. Prin urmare, Curtea de Apel apreciază că instituirea dreptului de retenție este un instrument util pentru asigurarea unui echilibru în protecția intereselor legitime reciproce ale creditorului și ale debitorului. Anularea contractului de împrumut determină printre altele dispariția garanțiilor (ipotecare sau de altă natură) acordate băncii. Imposibilitatea de a obține o garantare eficientă a creditului în cauză ar putea conduce, prin urmare, la o situație inacceptabilă, chiar din punct de vedere axiologic, în care banca ar fi privată în practică de posibilitatea de a-și satisface creanța.

- 9 Efectivitatea excepției de retenție depinde printre altele de aspectul dacă creanța băncii nu este prescrisă. Astfel, după expirarea termenului de prescripție, dreptul de retenție se stinge. În acest context, este esențial să se stabilească momentul de la care începe să curgă termenul de prescripție pentru această creanță, în conformitate cu dreptul Uniunii, inclusiv cu principiile efectivității, securității juridice și proporționalității.
- 10 Curtea a subliniat în mai multe rânduri că anularea unui contract de împrumut are, în principiu, aceleași consecințe ca exigibilitatea imediată a creanței reziduale, ceea ce poate depăși capacitatea de plată a consumatorului și îl penalizează, așadar, mai degrabă pe acesta din urmă decât pe împrumutător⁶. În consecință, Curtea consideră că, în cazul în care [a] un contract nu poate continua să existe din punct de vedere juridic după eliminarea anumitor clauze abuzive, [b] rezilierea acestuia l-ar expune pe consumator unor consecințe deosebit de prejudiciabile, [c] nu există dispoziții relevante de drept național care să înlocuiască aceste clauze, iar [d] consumatorul nu și-a exprimat voința de a menține clauzele abuzive, instanța națională trebuie să adopte toate măsurile necesare în vederea protejării consumatorului de aceste consecințe deosebit de prejudiciabile, înțelegându-se că competențele instanței nu pot depăși ceea ce este strict necesar pentru restabilirea

⁶ A se vedea Hotărârea din 30 aprilie 2014, Kásler și H. K. Râbai/OTP Jelzälogbank Zrt, C-26/13, punctele 80-84, Hotărârea din 21 ianuarie 2015, Unicaja Banco SA/J.H. Rueda și alții, precum și Caixabank SA/M. Rueda Ledesma și alții, C-482/13, C-484/13, C-485/13 și C-487/13, punctul 33, Hotărârea din 20 septembrie 2018, OTP Bank Nyrt. și alții/Teréz Ilyés și alții, C-51/17, punctele 60 și 61, Hotărârea din 26 martie 2019, Abanca Corporación Bancaria SA/Albert Garcia Salamanca Santos și Bankia SA/Alfonso Antonio Lau Mendoza și Verónica Yuliana Rodríguez Ramírez, C-70/17, punctele 56-58, Hotărârea din 3 octombrie 2019, Kamil Dziubak și Justyna Dziubak/Raiffeisen Bank International AG, C-260/18, punctul 48 și următoarele, Hotărârea din 3 martie 2020, Marc Gómez del Moral Guasch/Bankia SA, C-125/18, punctele 61-63, Hotărârea din 25 noiembrie 2020, C-269/19, Banca B. SA, punctul 34, precum și Hotărârea din 27 ianuarie 2021, Dexia Nederland, C-229/19 și C-289/19, punctele 61-67.

echilibrului și pentru a asigura astfel această protecție consumatorului (a se vedea Hotărârea din 25 noiembrie 2020, Banca B. SA, C-[2]69/19, punctele 41-44).

- 11 Printr-o rezoluție cu putere de lege adoptată la 7 mai 2021 de un complet de șapte judecători ai Curții Supreme (III CZP 6/21) s-a încercat să se concilieze regula examinării din oficiu a caracterului abuziv al clauzelor contractuale, pe de o parte, cu posibilitatea consumatorului de a accepta consecințele anulării contractului, pe de altă parte, precum și să se transpună regimul de protecție a consumatorului în sistemul polonez al sancțiunilor pentru actele juridice afectate de vicii de consimțământ. În această rezoluție, Curtea Supremă a legat exigibilitatea creanței băncii privind restituirea capitalului de lipsa de efecte permanentă a contractului, ceea ce impune informarea corespunzătoare a consumatorului cu privire la consecințele inopozabilității (nevalidității) contractului. Situația în care „actul juridic care obliga la executarea prestației era nul și nu a devenit valid după executarea acesteia”, în sensul articolului 410 alineatul (2) *in fine* din Codul civil, survine numai în cazul în care consumatorul acceptă o clauză abuzivă sau refuză să o accepte. Exigibilitatea creanțelor părților având ca obiect rambursarea prestațiilor obținute în mod necuvenit (articolul 410 alineatul 2 din Codul civil) este legată de acest moment. Din acest punct de vedere, aceasta însemna că împrumutul nu putea presupune că creanța băncii era prescrisă în cuprinsul unei perioade ca și când ar fi fost posibil să se solicite rambursarea cuantumului împrumutului încă de la data la care acesta a fost pus la dispoziție (articolul 120 alineatul 2 a doua teză din Codul civil). Ca argument principal împotriva posibilității de a calcula termenul de prescripție a creanței băncii începând de la data la care capitalul a fost pus la dispoziția împrumutatului a fost invocată natura asimetrică a sancțiunii în discuție, care este în favoarea consumatorului. Prin urmare, deși un contract nevalid ca urmare a inopozabilității clauzelor care definesc obiectul principal al contractului este viciat *ab initio*, interpretarea articolului 120 alineatul 1 din Codul civil în sensul că creanța profesionistului ar fi fost prescrisă înainte ca el să fi avut posibilitatea juridică de a conferi exigibilitate creanței sale era, potrivit acestei rezoluții [a Curții Supreme], inadmisibilă. Astfel, împlinirea termenului de prescripție a creanței băncii era legată de momentul la care aceasta a luat cunoștință de voința definitivă și conștientă a consumatorului de a se opune regularizării clauzelor abuzive conținute în contract, ceea ce avea drept consecință anularea contractului menționat *ex tunc*. Curtea s-a pronunțat împotriva acestei noțiuni de inopozabilitate suspendată, întemeiată pe cerința obținerii unei declarații de acceptare a consecințelor nevalidității contractului din partea consumatorului, în Hotărârea din 7 decembrie 2023⁷, în care a statuat că posibilitatea rezervată unui consumator de a se opune aplicării Directivei 93/13 nu poate fi înțeleasă în sensul că îi impune, în scopul valorificării drepturilor pe care i le conferă această directivă, obligația pozitivă de a invoca dispozițiile directivei menționate prin intermediul unei declarații formalizate prezentate în fața unei instanțe. Această posibilitate constă numai în opțiunea lăsată consumatorului, după ce a fost informat de instanța națională, de a nu invoca caracterul abuziv și

⁷ A se vedea Hotărârea SM, KM/mBank S.A., C-140/22, punctele 56-61.

neobligatoriu al unei clauze contractuale. Ulterior, Curtea s-a pronunțat împotriva noțiunii de inopozabilitate suspendată și în Hotărârea din 14 decembrie 2023, TL, WE/Mandatatorul lichidator al Getin Noble Bank S.A., C-28/22, punctele 59-75, statuând că interpretarea dreptului polonez reținută de Curtea Supremă în Rezoluția din 7 mai 2021 (III CZP 6/21) determină o asimetrie a căilor de atac care poate stimula profesionistul, în urma unei contestații extrajudiciare a consumatorului, să rămână inactiv sau să tergiverseze faza extrajudiciară prin prelungirea negocierilor pentru ca termenul de prescripție a creanțelor consumatorului să expire cu cât, pe de o parte, cel prevăzut pentru propriile creanțe nu ar începe să curgă decât de la data la care inopozabilitatea definitivă a contractului de împrumut ipotecar respectiv ar fi constatată de o instanță și, pe de altă parte, durata fazei extrajudiciare nu ar avea impact asupra dobânzilor datorate consumatorului. O asemenea asimetrie este, așadar, susceptibilă să încalce, în primul rând, principiul efectivității, precum și să aducă atingere, potrivit Curții, efectului disuasiv pe care articolul 6 alineatul (1) din Directiva 93/13 coroborat cu articolul 7 alineatul (1) din această directivă intenționează să îl asocieze constatării caracterului abuziv al clauzelor cuprinse în contractele încheiate cu consumatorii de către profesioniști. În consecință, articolul 6 alineatul (1) și articolul 7 alineatul (1) din Directiva 93/13, citite în lumina principiului efectivității, trebuie interpretate în sensul că se opun unei interpretări jurisprudențiale a dreptului național potrivit căreia, în urma anulării unui contract de împrumut ipotecar încheiat cu un consumator de către un profesionist, ca urmare a unor clauze abuzive cuprinse în acest contract, termenul de prescripție a creanțelor acestui profesionist care decurge din nulitatea contractului menționat începe să curgă numai de la data la care acesta din urmă devine definitiv inopozabil, în timp ce termenul de prescripție a creanțelor consumatorului respectiv care decurge din nulitatea acestui contract începe să curgă de la data la care acesta a luat cunoștință sau ar fi trebuit să ia cunoștință în mod rezonabil de caracterul abuziv al clauzei care determină nulitatea menționată.

- 12 Ținând seama de respingerea de către Curte a aplicării unei soluții asimetrice în detrimentul consumatorului, este relevantă problema momentului de la care începe să curgă termenul de prescripție a acțiunii în restituire formulate de bancă. În Hotărârea din 16 martie 2023, C-6/22 (punctul 30), Curtea s-a pronunțat în mod explicit împotriva unei repartizări egale a pierderilor între părți, care ar putea elimina efectul descurajator al aplicării clauzelor abuzive în privința consumatorilor. În același timp, Curtea a exclus posibilitatea ca profesionistul să solicite alte sume decât capitalul plătit în temeiul contractului⁸. Prin urmare, se poate susține că restituirea capitalului este o obligație indiscutabilă în sarcina consumatorului, care nu este contrară obiectivului de restabilire a situației în care acesta s-ar fi găsit în lipsa unei clauze abuzive.

⁸ A se vedea Hotărârea din 15 iunie 2023, Arkadiusz Szcześniak/Bank M. SA, C-520/21, Ordonanța din 11 decembrie 2023, C-756/22 și Ordonanța din 12 ianuarie 2024, C-488/23.

- 13 Cu toate acestea, este necesar să se concilieze natura protecției consumatorului, care este acordată din oficiu și care persistă în mod necondiționat de la data încheierii contractului, cu necesitatea de a permite consumatorului să renunțe la aceasta. Din jurisprudența Curții⁹ se poate deduce că includerea într-un contract a unor clauze abuzive nu este supusă sancțiunii inopozabilității suspendate, în înțelesul Rezoluției Curții Supreme din 7 mai 2021 (III CZP 6/21), unul dintre elementele căreia era intenția consumatorului, exprimată explicit sau tacit într-un anumit termen, de a se prevala de protecție, care constituia un fel de linie de demarcație între situația de inopozabilitate suspendată a contractului și situația în care contractul devine inopozabil în mod retroactiv. După „eliminarea” de către Curte a acestei linii de demarcație, în vederea unei interpretări în conformitate cu dreptul european, trebuie să se considere în prezent că această protecție se întinde de la început și până la momentul la care consumatorul renunță la aceasta, ceea ce o apropie de nevaliditatea absolută a contractului. Acest lucru ridică problema momentului de la care începe să curgă termenul de prescripție a acțiunii în restituire formulate de bancă. În jurisprudența Curții nu s-a stabilit în mod clar când începe să curgă termenul de prescripție a creanței profesionistului. Este vorba despre a garanta că acest lucru nu interferează cu exercitarea drepturilor conferite consumatorului de Directiva 93/13 și, în consecință, nu încalcă principiul efectivității coroborat cu principiile securității juridice și proporționalității, înțeles ca fiind caracterul adecvat al consecințelor în raport cu gravitatea reală a acuzațiilor formulate împotriva băncii.
- 14 În cazul obligațiilor pentru care termenul nu este precizat, printre care figurează obligația de restituire a plății nedatorate, momentul exigibilității depinde de punerea în întârziere a debitorului (articolul 455 din Codul civil) și determină posibilitatea de a factura dobânzi (articolul 481 din Codul civil); cu toate acestea, termenul de prescripție începe să curgă de la data la care creanța ar fi devenit exigibilă dacă titularul dreptului ar fi îndeplinit actul în cel mai scurt timp posibil (articolul 120 alineatul 1 a doua teză din Codul civil). Prin urmare, se presupune că prescripția unei creanțe care decurge dintr-o plată nedatorată efectuată în executarea unui act juridic nul începe să curgă din ziua în care beneficiarul ar fi putut, pentru prima dată, să sune debitorul la plată, indiferent de momentul în care creditorul a luat cunoștință de faptul că prestația era nedatorată sau de momentul în care a solicitat efectiv debitorului să restituie prestația nedatorată¹⁰. În cazul în care termenul de executare a unei prestații nu este precizat și nici nu decurge din natura obligației, prestația trebuie executată de îndată ce debitorului i s-a cerut să o execute.

⁹ A se vedea Hotărârea din 7 decembrie 2023, SM, KM/mBank S.A., C-140/22, și Hotărârea din 14 decembrie 2023, TL, WE/ Mandatarul lichidator al Getin Noble Bank S.A., C-28/22, punctele 59-75.

¹⁰ A se vedea hotărârile Curții Supreme: din 29 aprilie 2009, CSK 625/08, și din 16 decembrie 2014, III CSK 36/14.

- 15 În contextul sancțiunii care decurge din includerea într-un contract a unor clauze abuzive, în lipsa transpunerii în dreptul polonez a normei prevăzute la articolul 6 din Directiva 93/13, temeiul juridic al nulității unui contract care conține clauze abuzive nu este clar. Apar îndoieli cu privire la posibilitatea de a determina momentul de la care începe să curgă termenul de prescripție a acțiunii în restituire a profesionistului într-un mod similar cu cel al nulității absolute a contractului, fără a se lua în considerare necesitatea de a ține seama de voința consumatorului și de posibilitatea acestuia de a regulariza clauzele ilicite, ceea ce permite menținerea contractului, protejând în mare măsură interesele consumatorului. Alinierea acestor sancțiuni nu ar fi conformă cu obiectivele Directivei 93/13, chiar dacă ar conduce la un rezultat favorabil pentru consumator sub forma prescripției creanței profesionistului care nu își respectă obligațiile prevăzute de dreptul Uniunii și își asumă astfel riscul privind prescripția creanțelor sale. O altă soluție este aceea de a lega împlinirea termenului de prescripție a creanței băncii de posibilitatea obiectivă ca banca să aibă cunoștință de caracterul abuziv al clauzelor contractuale sau de consecința lor potențială ce constă în anularea contractului. Soluția menționată reflectă interpretarea dezvoltată în temeiul dreptului Uniunii în ceea ce privește momentul de la care începe să curgă termenul de prescripție a acțiunii în restituire a consumatorului. Aceasta ar echivala cu o decorelare a termenului de prescripție a creanței băncii de poziția consumatorului individual favoarea riscului potențial ca un consumator să nu renunțe la protecția care decurge din împrejurări precum înscrierea în registru[ul național al clauzelor ilicite] a unei clauze contractuale utilizate în contractele-tip, împrejurare invocată de reclamant în actul de sesizare a instanței, sau din pronunțarea de către Curtea a Hotărârii Dziubak, C-260/18, citată anterior, în care se subliniază că nu este clar dacă este posibilă menținerea efectelor unui contract de împrumut indexat încheiat în Polonia după eliminarea din acesta a clauzelor abuzive. Această soluție poate fi confirmată de poziția Curții exprimată în Hotărârea din 21 septembrie 2023, AM, PM/mBank SA, C-139/22, punctul 46, în care s-a statuat că dispozițiile Directivei 93/13 nu se opun ca o clauză contractuală care nu a făcut obiectul unei negocieri individuale să fie considerată abuzivă de autoritățile naționale în cauză pentru simplul motiv că conținutul său este echivalent cu cel al unei clauze dintr-un contract standard înscrise în registrul național al clauzelor ilicite. Curtea a ridicat, așadar, problema excluderii din contract a unei clauze incluse într-un contract standard care a fost supusă unui control abstract negativ, chiar dacă acesta a fost efectuat în cadrul fiecărui raport individual. Curtea a dezvoltat această teză¹¹, statuând că un astfel de efect este valabil inclusiv în privința unui alt profesionist decât cel împotriva căruia a fost inițiată procedura de înscriere a clauzei menționate în acest registru național și în cazul în care aceeași clauză nu prezintă un mod de redactare identic cu cel înregistrat, dar are același domeniu de aplicare și produce aceleași efecte pentru consumatorul vizat. Efectele atât de largi ale controlului abstract căruia este supus un contract standard pot conduce la concluzia că, din momentul în care are loc acest control pentru fiecare raport individual, profesionistul este conștient de caracterul abuziv al contractului la

¹¹ A se vedea Hotărârea din 18 ianuarie 2024, C-531/22, punctul 78.

momentul încheierii acestuia, ceea ce ar trebui să determine momentul de la care începe să curgă termenul de prescripție a drepturilor sale care pot decurge din confirmarea caracterului ilicit al contractului standard. Totuși, această soluție, la fel ca și cea anterioară, nu ține seama de posibilitatea consumatorului individual de a renunța la protecție.

- 16 Curtea de Apel împărtășește, așadar, poziția întemeiată pe Rezoluția din 7 mai 2021 (III CZP6/21), cu corecția care decurge din hotărârea citată anterior pronunțată în cauza 28/22 (punctele 66-75), care constă în reducerea simetrică a momentului de la care începe să curgă termenul de prescripție a creanței băncii la primirea de către aceasta a unei cereri de plată sau a unui alt înscris, printre care o citație, din care rezultă intenția consumatorului de a se prevala de protecție. Astfel, consumatorul poate invoca drepturile pe care le are în temeiul Directivei 93/13, atât pe cale judiciară, cât și pe cale extrajudiciară, pentru a putea eventual remedia caracterul abuziv al clauzei, modificând-o pe cale contractuală (a se vedea Hotărârea Curții din 29 aprilie 2021, Bank BPH, C-19/20, punctul 49), în condițiile în care acest drept nu este limitat de dreptul național. Această soluție permite să se țină seama de specificitatea protecției consumatorului, în cadrul căreia îi revine acestuia sarcina de a decide dacă se prevalează sau nu de aceasta. Atât timp cât nu aceasta este situația, neexercitarea de către profesionist a drepturilor care decurg din această protecție nu ar trebui să determine pentru el consecințe negative în ipoteza în care consumatorul execută contractul, iar banca trebuie să își îndeplinească obligația corelativă. Protecția se întemeiază astfel pe prezumția că anularea contractului este dezavantajoasă pentru consumator și că acesta din urmă este cel care decide să îl accepte și, în acest caz, efectele anulării contractului ar trebui să fie distribuite în mod simetric în ceea ce privește posibilitatea de a face exigibile creanțele celor două părți la contract și momentul de la care începe să curgă termenul de prescripție. În Hotărârea Curții din 15 iunie 2023, Arkadiusz Szcześniak/Bank M., C-520/21, punctele 73 și 74, s-a statuat că chiar și simpla posibilitate a consumatorului de a solicita dobânzi legale pentru efectuarea cu întârziere a plăților este supusă respectării principiului proporționalității.
- 17 Cu toate acestea, în ipoteza acestei interpretări, se ridică problema compatibilității efectelor eliminării clauzelor contractuale abuzive cu natura protecției consumatorului care persistă de la încheierea contractului și care este acordată din oficiu fără a fi necesar ca consumatorul să o invoce, cu înscrierea prealabilă în registru a contractului abuziv standard, împrejurare care produce efectele descrise mai sus. Dat fiind că din jurisprudența Curții reiese că acordarea protecției nu necesită un comportament activ al consumatorului, ci lipsa regularizării clauzelor contractuale ilicite, se ridică problema dacă este compatibilă cu această protecție împrejurarea că momentul de la care începe să curgă termenul de prescripție a creanței băncii depinde de acțiunea respectivă.
- 18 O problemă conexasă are nevoie de soluționare, în ipoteza în care s-ar admite că creanța băncii este supusă prescripției, este compatibilitatea cu dreptul Uniunii a unei interpretări a dreptului care să permită să nu se țină seama de această

împrejurare din motive de echitate. Astfel, Directiva 93/13 impune statelor membre, după cum reiese din articolul 7 alineatul (1) din aceasta coroborat cu al douăzeci și patrulea considerent al acesteia, să prevadă mijloace adecvate și eficiente pentru a preveni utilizarea în continuare a clauzelor abuzive în contractele încheiate cu consumatorii de către profesioniști. Aceste mijloace ar trebui să aibă un efect descurajator asupra profesioniștilor¹². Pentru acest motiv, problema fundamentală este dacă constatarea potrivit căreia este justificată inerția profesionistului în a-și valorifica creanțele este compatibilă cu acest efect. Profesionistul ar putea să își invoce creanțele cu întârziere, în pofida faptului că este conștient că asemenea creanțe ar putea exista, pentru a se prevala ulterior de principiul echității coroborat cu inacțiunea consumatorului sau de lipsa de securitate în ceea ce privește dreptul la protecție ce îi revine acestuia din urmă și efectele sale.

- 19 Cu toate acestea, evaluarea comparativă a intereselor celor două părți, în limitele protecției care le este acordată, menținându-se în același timp un raport adecvat între ele, poate conduce la concluzia că interesul legitim al consumatorului poate și trebuie să fie luat în considerare, dar numai până la limitele coliziunii cu interesul legitim al profesionistului. Refuzul de a lua în considerare împlinirea termenului de prescripție trebuie să fie rezultatul constatării de către instanță, precum în prezenta cauză, a unor caracteristici particulare ale situației de fapt care în speță anihilează admiterea în mod general de către legiuitor a prescripției creanțelor. Disproporția dintre durata termenelor de prescripție a acțiunilor în restituire ale consumatorului și ale băncii, care își au originea în același raport juridic, este de asemenea importantă. Această împrejurare a fost de asemenea recunoscută de legiuitor, astfel cum reiese din conținutul actual al articolului 117¹ alineatul 2 punctul 1 din Codul civil. Protecția consumatorului împotriva termenelor de decădere și de prescripție este astfel limitată și nu trebuie să conducă la un dezechilibru în favoarea consumatorului, ceea ce ar încuraja abuzurile¹³. Dat fiind că consumatorii pot să formuleze cereri întemeiate pe noțiunea de îmbogățire fără justă cauză, în măsura în care sunt îndeplinite condițiile prevăzute de dreptul polonez pentru admiterea acțiunilor întemeiate pe îmbogățirea fără justă cauză, iar instanțele naționale își pot exercita competențele de a respinge astfel de acțiuni atunci când acestea constituie un abuz de drept (a se vedea Concluziile avocatului general prezentate la 16 februarie 2023 în cauza C-520/21, punctul 51), trebuie admisă, pentru aceleași motive, și posibilitatea de a nu admite excepția de prescripție a unei creanțe împotriva consumatorului.
- 20 În plus, nu trebuie să se piardă din vedere faptul că, deși banca putea fi conștientă de caracterul abuziv al clauzelor contractuale care fuseseră înscrise în registru de la primele decizii în materie, acest lucru nu se aplică în ceea ce privește

¹² A se vedea Hotărârea Curții din 27 iunie 2000, Océano Grupo Editorial și Salvat Editores, C-240/98-C-244/98, punctul 28.

¹³ A se vedea Concluziile Avocatului general prezentate la 14 noiembrie 2019 în cauza C-616/18, Cofidis SA/YU, ZT și în cauza C-679/18, OPR-Finance s.r.o./GK, punctul 74.

consecințele, în măsura în care, la momentul respectiv, jurisprudența referitoare la consecințele acestui caracter abuziv asupra existenței juridice a contractului nu începuse încă să se dezvolte, iar concluziile deduse ulterior din această jurisprudență difereau de poziția actuală, teza dominantă fiind aceea că contractul își putea continua existența (a se vedea hotărârile Curții Supreme din 4 aprilie 2019, III CSK 159/17, respectiv din 9 mai 2019, I CSK 242/18). Această teză s-a menținut până la pronunțarea de către Curte a Hotărârii în cauza C-260/18, punctul 44, ceea ce nu a împiedicat însă o jurisprudență națională contrară (a se vedea hotărârea Curții Supreme din 19 septembrie 2023, II CSKP 1627/22, II CSKP 1110/22 și II CSKP 1627/22). Rezoluția cu putere de lege din 7 mai 2021 adoptată de șapte judecători (III CZP 6/21), citată anterior, ar fi putut de asemenea să determine băncile să considere, până la pronunțarea de către Curte a hotărârilor din luna decembrie [2023], că termenul de prescripție a creanțelor lor nu începea să curgă înainte de primirea unei declarații din partea consumatorului prin care acesta accepta consecințele nulității contractului. Este dificil să i se ceară unei bănci să prevadă direcția evoluției jurisprudenței. Aplicarea articolului 5 din Codul civil poate conduce, așadar, la concluzia că nu este justificat ca profesionistul să suporte consecințele negative ale unor acțiuni menite să garanteze rambursarea capitalului, invocându-se excepția de retenție după expirarea termenului de prescripție a acestor acțiuni. Banca este supusă unor sancțiuni suficiente sub forma privării de dobânzi, de comisioane și de alte venituri rezultate din contractul de împrumut, care răspund obiectivului de descurajare.